
¶ W.A. den Boer e. a. (red.), *Onder 't kruys. Kerkelijk en religieus leven in het gebied van Maas en Nederrijn*, Gouda 2010 (Publicaties van de Vereniging voor Nederlandse Kerkgeschiedenis 4.XIII) 288 pp; €25,00. ISBN 978 90 79845 04 0.
¶ J. Vree

In de reeks publicaties die de Vereniging voor Nederlandse Kerkgeschiedenis sinds 1989 aan diverse regio's heeft gewijd, is dit de tweede waarin Limburg centraal staat. De bundel van 1997, *Religie aan de grens*, betrof vooral het huidige Zuid-Limburg. Ditmaal staat meer het noordelijke gebied centraal, maar dan ruimer genomen dan de huidige provinciegrenzen. Onder Karel v was dat vooral het gebied van het Overkwartier van Gelre, met Roermond als hoofdstad. In die stad werd daarom in 1559 de bisschopszetel van het nieuw gevormde gelijknamige bisdom gevestigd en niet in het oude Maastricht, ooit de zetel van Amandus, dat op dat moment onder het prinsbisdom Luik viel. Omdat de redactie ook het voormalige Gelderse gebied ten Oosten van de huidige grens wilde bestrijken, werd niet alleen samenwerking gezocht met het Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap, maar tevens met de Historischer Verein für Geldern und Umgegend. Als gevolg daarvan zijn zes van de zestien bijdragen in het Duits gesteld. Wie als buitenstaander de (kerk)geschiedenis van Limburg wil bestuderen, doet er goed aan een historische atlas te raadplegen om zo alle grenzen die ooit door dit gebied hebben gelopen te kunnen traceren. Zelf gebruikte ik daarvoor de *Bosatlas van de geschiedenis van Nederland*, Groningen 2011, waarin ook het nodige te vinden is betreffende kerkelijke grenzen (aldaar, 190 en 359). Weliswaar zijn er in de onderhavige bundel vijf kaartjes opgenomen, maar deze betreffen toch vooral details: Merovingisch Maastricht, het onder het oude bisdom Roermond ressorterende dekenaat Erkelenz, Maastricht anno 1581, Goch anno 1649 en een kaart waarop met grotere en kleinere cirkels van verschillende tinten per dekenaat de percentages 'non-paschanten' (katholieken die hun paasplicht niet vervulden) in 1956 zijn aangegeven. De volkrijke dekanaten van de steden Amsterdam, Den Haag en Rotterdam kleuren met 30% of meer non-paschanten van boven de zeven jaar het donkerst. Het kleinere dekenaat Maastricht verschiet echter met tussen de 10 en 20 % ook al aardig rich-

ting donkergrijs. Wat mij betreft had de redactie deze door het Katholiek Sociaal-Kerkelijk Instituut (KASKI) vervaardigde kaart, die nu nog niet de helft van de bladspiegel in beslag neemt en daardoor zelfs met een vergrootglas moeilijk te lezen is, best bladvullend mogen laten afdrukken.

De opsomming van de kaarten maakt het al duidelijk: deze bundel omspannt een periode van zo'n veertien eeuwen. Ik beperk mij tot de zes bijdragen die de periode na 1800 betreffen. De eerste bevat een biografisch portret van pastoor Franciscus Antonius Cluner (1771-1844). 's Mans naam zal bij weinig *DNK*-lezers een *Aha-Erlebnis* teweeg brengen. Maar wie dit door P.J.A. van Meegeren nauwkeurig getekende leven heeft doorgenomen, ziet in miniatuur welk een roerige tijd het rond 1800 was en wat dit onder meer voor geestelijken betekende. Het leven van de uit het prinsbisdom Paderborn (Westfalen) afkomstige Cluner was bepaald niet zo vreedzaam als je op grond van zijn kloosternaam – Placidus – zou verwachten. Na een filosofiestudie aan de universiteit van zijn geboortestad trad hij in in de lokale benedictijner abdij Abdinghof. Voor deze abdij trok hij in 1800 naar Putten om van daaruit in een overwegend protestantse omgeving als 'onderkellenaar' de Gelderse abdijgoederen te beheren. In 1803 werd hij getroffen door de gevolgen van een vredesakkoord tussen Frankrijk en Pruisen, waarbij Paderborn aan Pruisen kwam en vervolgens werd geseculariseerd. Cluner kwam daardoor in 1808 zonder werk op de keien te staan. Via via werd hij vervolgens priester in het gloednieuwe bisdom Aken, een gewrocht van Napoleon en Pius VII. Begin 1813 werd de onfortuinlijke geestelijke pastoor te Kessel, een dorp dat vanaf 1815 deel uitmaakte van het nieuwe Koninkrijk der Nederlanden. Daar kreeg hij het al spoedig aan de stok met de plaatselijke schout; bovendien werd hij beschuldigd van omgang met een gehuwde vrouw. De kwesties liepen zo hoog op dat de Limburgse gouverneur en de Luikse vicaris-generaal – Kessel viel inmiddels onder Luik – het op een akkoordje gooiden: Cluner werd in 1824 via een pastoorsruil als een hete aardappel doorgeschoven naar het armzalige Oirlo. Daar bleek de man uiteindelijk geheel op zijn plaats; zelfs de nieuwe Luikse bisschop C.R.A. van Bommel, die zijn bisdom met grote voortvarendheid opbouwde, was volgens de overlevering over hem te spreken. Wat oorlogen met mensen